

Алла Журавльова,

аспірант Харківської державної академії культури

ОСОБИСТА БІБЛІОТЕКА Г. П. ДАНИЛЕВСЬКОГО ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ФОНДУ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ І РУКОПИСІВ ХДНБ ІМ. В. Г. КОРОЛЕНКА

Досліджуються перспективи використання і перетворення в електронну форму одного з інформаційних ресурсів фонду рідкісних видань і рукописів Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка – особистої бібліотеки відомого письменника і дослідника української культури Г. П. Данилевського.

За останні десятиліття значно збільшилася кількість звернень науковців до проблем дослідження особистих бібліотек, що становлять цілісні історико-культурні пам'ятки України. Це історико-книгознавчі розвідки С. О. Булатової [3], І. О. Ціборовської-Римарович [24], Н. Р. Миронець [17], Є. В. Рукавіциної [20], Л. М. Дениско [7] та інших дослідників. У сучасний період широкого впровадження у бібліотечне середовище комп'ютерних технологій все актуальнішими стають питання створення електронних бібліотек, зокрема переведення інформаційних ресурсів фондів книжкових пам'яток в електронну форму [10; 11; 18]. До розробок у цій царині має бути віднесена й особиста бібліотека відомого українського і російського письменника, дослідника української культури Г. П. Данилевського (1829–1890), що зберігається у фонді рідкісних видань і рукописів Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (далі – ФРВР ХДНБК). Дослідження співпрацівників відділу рідкісних видань і рукописів ХДНБК (далі – ФРВР ХДНБК) І. Я. Лосієвського [15] і С. Б. Шоломової [25; 26] були присвячені окремим аспектам вивчення цього зібрання, але воно досі не розглядалося як важливий інформаційний ресурс, що повинен мати електронний аналог.

Мета статті – обґрунтувати необхідність створення та модель електронної форми одного із інформаційних ресурсів фонду рідкісних видань і рукописів ХДНБК – особистого зібрання книг та рукописів Г. П. Данилевського.

Чимало історико-книгознавчих розвідок присвячено дослідженню особистих бібліотек відомих збирачів книг, колекції яких поповнили в різні часи фонди основних книгозбірень України і Росії. Так, до фондів

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) у перші роки її заснування надійшла бібліотека Київського університету св. Володимира, до складу якої входили окремі книжкові зібрання, зокрема бібліотеки істориків М. І. Костомарова і О. М. Лазаревського, економіста, академіка М. Х. Бунге (їх часткове розкриття надано в монографії Є. А. Колесник [12]), родові бібліотеки Мікошевських та Яблоновських, що були об'єктом наукового опрацювання І. О. Ціборовської-Римарович [24] і С. О. Булатової [3], бібліотека графів Хрептовичів, якою займалися дослідники П. В. Голобуцький [5] і Н. М. Ольховик [19]. Окрім приватних зібрань бібліотеки Київського університету св. Володимира, фонди НБУВ поповнили й інші приватні зібрання, зокрема, у складі колекцій Київської духовної академії, Києво-Печерської лаври та інших духовних закладів [18, с. 15–16]. Серед цих зібрань значне місце належить книжково-рукописній колекції митрополита Євгенія Болховітінова, реконструкції якої присвячено дисертаційне дослідження Є. В. Рукавіциної [20].

Не менш вагомими надходженнями поповнили фонд великих російських книгозбірень, ґрунтовні дослідження яких з'явилися ще в радянський період. Монографія О. Д. Голубевої [6] розкриває колекції фондів Державної Публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна (тепер – Російська національна бібліотека; м. Санкт-Петербург), де зберігаються особисті зібрання відомих бібліофілів – О. І. Кастеріна, графа Ф. О. Толстого, історика М. П. Погодіна; особисті бібліотеки державних діячів, зокрема С. К. Вязмітинова, О. Я. Лобанова-Ростовського, П. К. Сухтелена. Значною частиною фондів Російської державної бібліотеки (Москва) (далі – РДБ; раніше – Державна бібліотека СРСР ім. В. І. Леніна), про що докладно розповідає у своїй книзі Ю. Лабинцев [13], стали особисті зібрання видатних бібліофілів: міністра народної освіти (1854–1858) А. С. Норова; заповідане бібліотеці зібрання книгознавця, письменника, бібліотекаря і бібліографа М. О. Рубакіна (близько ста тисяч томів, які складають у РДБ окремий фонд [там само, с. 300]); колекція бібліографа М. П. Смирнова-Сокольського. Окреме місце у фондосховищі РДБ, за науковими публікаціями останнього періоду, посідає й «робоча бібліотека спеціаліста-дослідника» історика Н. О. Попова [2].

Особисті книжкові зібрання видатних діячів науки і культури, представників релігійних та громадсько-політичних установ, сформовані на теренах певних країн у XVIII–XX ст., належать до історико-культурних пам'яток, є прикрасою і гордістю будь-якого бібліотечного фонду, до якого вони увійшли, безцінним джерелом для користувачів інформаційних бібліотечних ресурсів, орієнтованих на задоволення своїх пошукових

запитів або кількома необхідними документами, або їх комплексними масивами. Приватні бібліотеки, що зберігаються у книгозховищах, містять різноманітні за видами і предметно-тематичним складом документи, а нерідко й бібліофільські раритети. Кожне з таких зібрань є відображенням особливостей життєвого та творчого шляху фондозасновника, його дослідницької культури, а також – джерелом характеристики його як особистості, науковця, письменника, бібліофіла тощо. Вони дають багатоаспектне уявлення про епоху, коли відбувалося формування бібліотеки, про суспільне оточення та громадську позицію її власника.

Саме у таких зібрань належить й особиста бібліотека Г. П. Данилевського, що у 1893 р. була передана до Харківської громадської бібліотеки (тепер – ХДНБК), зберігається нині у складі ФРВР ХДНБК окремою колекцією і з початку 80-х р. минулого століття є об'єктом реконструкції та науково-дослідницьких розвідок [8; 15; 25; 26]. Унаслідок незавершеності реконструкції особистої бібліотеки Г. П. Данилевського (далі – ОБД) її окрема каталогізація ще не проводилася; існує службова топографічна картотека, записи в якій розміщені в порядку розташування книг на полицях ФРВР. Інформація для широкого кола користувачів відображена на картках алфавітного і систематичного каталогів рідкісних видань ХДНБК: на належність книг і періодичних видань до ОБД вказує позначка «Дан.».

Характер зібраної Г. П. Данилевським бібліотеки є безпосереднім віддзеркаленням постаті самого письменника, що залишив нащадкам багатотомну спадщину власних творів, також є відбитком його дослідницьких і бібліофільських інтересів, його діяльності як українського поміщика; чиновницької праці в Петербурзі і Харківській губернії, відряджень в різні місцевості для вивчення побуту їх мешканців, посади поміщика (з початку 1870 р.) і, згодом (з 1881 р.), головного редактора петербурзької газети «Правительственный вестник»; членства (з 1882 р.) у раді Головного управління у справах друку – вищому цензурному закладі Російської імперії. Систематизація видань з ОБД за предметно-тематичним змістом дозволяє розподілити їх на групи, серед яких виділяється україніка, комплекси науково-історичних та нормативно-правових документів, видання з педагогіки, економіки та сільського господарства [9, с. 179]. Значну частину зібрання складають періодичні видання XVIII–XIX ст., що налічують на теперішній час тридцять одну назву журналів, у тому числі комплекти офіційних державних і літературно-публіцистичних, таких як «Журнал Министерства народного просвещения», «Журнал землевладельцев», «Чтения в Императорском обществе истории и древностей России», «Москвитянин», «Основа», «Украинский вестник»

а також газети («Харьковские известия», 1817–1823; «Харьковские губернские ведомости», 1839, 1855–1856; «Земледельческая газета», 1858). Численні маргіналії на книгах і журналах, автографи авторів книг свідчать про наукові та творчі контакти Г. П. Данилевського з українськими і російськими письменниками, істориками, видавцями, вченими, особами духовного сану, що може стати об'єктом не тільки історико-книгознавчих, а й культурологічних, етнографічних, літературознавчих розробок, а рукописи XVIII–XIX ст. у складі колекції – об'єктом історико-філологічних, археографічних та інших досліджень.

У ФРВР ХДНБК зберігаються чотири рукописи, що належали письменникові, деякі книги та рукописні документи нині знаходяться по інших фондах. Зокрема, у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України зберігаються рукописи Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, листи Т. Г. Шевченка до Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, автографи віршів М. Ф. Щербини [1, с. 74, 91]; у відділі рукописів Російської національної бібліотеки зберігається рукописний альбом з автографами і малюнками відомих українських і російських письменників, поетів, композиторів, вчених, що протягом 1849–1890 рр. вів Г. П. Данилевський [4].

Крім того, до складу зібрання Г. П. Данилевського у ФРВР ХДНБК входить перший наборний варіант його історичного роману «Мирович» (1875), забороненого цензурою до друку в журналі «Вестник Европы». Наявність на форзаці олівцевого напису самого автора, численні рукописні правки, а також вставки рукописних аркушів в тексті книги роблять це видання унікальним.

Захопленість Г. П. Данилевського старовинними рукописами – окремий напрям дослідження його біографії, що вказує на небайдужість письменника до встановлення та зіставлення невідомих історичних подій, його прихильність до бібліофільства та колекціонування. Один із фактів біографії Г. П. Данилевського добре ілюструє, наскільки важлива була для нього, двадцятидвохрічного, ще тоді літератора-початківця, похвала вже згаданого раніше бібліофіла і голови Археографічної комісії А. С. Норова. За дорученням А. С. Норова Г. П. Данилевський, що служив у нього чиновником з особливих доручень, відправився із Петербурга до України. Знайшовши в Харківському окрузі, на горіщі дому одного поміщика рукописну «Историю Петра Алексеевича» першої половини XVIII ст., Данилевський писав поету і критику П. О. Плетньову: «Не смею думать, чтобы моя находка была большой важности, но во всяком случае, она может быть, даст мне случай получить благодарственное слово от моего

начальника (А. С. Норова. – А. Ж.) и от моего бывшего профессора Н. Г. Устрялова» [21, с. 186].

Г. П. Данилевський – автор статей «Частные и общественные собрания старинных актов и исторических документов в Харьковской губернии», «Полтавская старина в отношении ко времени Петра Великого», «Суворовские бумаги, сохраненные в семействе бывшего его правителя дел Куриса» («Журнал Министерства народного просвещения», 1856); «Харьковский крестьянин в настоящее время» («Журнал землевладельцев», 1858). Ці невеликі нариси, а згодом – значні історико-белетристичні твори вимагали від Данилевського неабияких зусиль у пошуку та опрацюванні відповідних друкованих, рукописних та архівних матеріалів. Не буде безпідставним припущення, що з такою ж ретельністю письменник добирав і свою бібліотеку – власну довідкову, творчу, наукову та робочу лабораторію.

Загальний склад ОБД робить її унікальним за значенням і можливістю використання інформаційним ресурсом ФРВР ХДНБК. Для подальшого введення цього ресурсу в науковий обіг, більш повного задоволення вимог читачів, віддалених користувачів інформаційними ресурсами бібліотечних фондів ХДНБК, приватне книжково-рукописне зібрання Г. П. Данилевського має бути репрезентовано сучасними комп'ютерними формами розповсюдження та зберігання інформації. Однією з таких форм є електронна бібліотека, або електронний бібліотечний фонд [22, с. 165].

Упровадження електронних бібліотек в індустріально-розвинутих країнах світу розпочалося ще на початку 1980-х рр., – це програми DLI (США), Global-info (Германія), elib (Великобританія) та інші. Від середини 1990-х рр. «організована діяльність зі створення та обліку електронних ресурсів» проводиться в бібліотеках Російської Федерації [16, с. 3–4]. За останнє десятиріччя накопичений досвід роботи зі створення електронних бібліотек і у книгозбірнях України [10; 18; 23]. Науковці виділяють такі завдання цього напрямку: 1) внесення зібрання до електронного каталогу, що має містити «повноцінний формалізований опис документів за кількома пошуковими полями (зазвичай 5–10) та точною фізичною адресою документа (місце книги на полиці)» [10, с. 29]; 2) створення електронних версій книг колекції – графічних образів документів, доповнених їх повнотекстовими файлами [там само].

Спираючись на згадані зарубіжні та вітчизняні розробки, робота зі створення електронної особистої бібліотеки Г. П. Данилевського представляє формування електронного каталогу зібрання, до якого треба внести й документи, що нині знаходяться у фондах інших книгозбірень, а

також електронних версій книг, значна кількість яких пов'язана з історією і культурою України. Це, насамперед, фольклорні збірки: «Малороссийские и Червонорусские народные думы и песни» (СПб., 1836), «Малорусские и галицкие загадки» О. Сементовського (К., 1851); літературні альманахи і збірники: «Молодик» І. Бецького (СПб., 1844; Х., 1845); «Киевлянин» (Кн. 1–3, К.; М., 1840–1842) та «Украинец» (Кн. 1, М., 1859) М. Максимовича; «Малорусский литературный сборник» (Саратов, 1859), у якому розміщений «Опыт переложения украинских повестей Гоголя на малорусское наречие» укладача збірника Д. Мордовцева; «Утренняя звезда» І. Петрова (Ч. 1–2, М. – Х., 1834) [9, с. 179–180]; історичні праці: «Запорожская старина» І. І. Срезневського (Х., 1833), «Записки о Южной Руси» П. О. Куліша (Т. 1–2, СПб., 1856–1857).

На багатьох примірниках, таких, наприклад, як видання розвідки Д. І. Багалія «Заселение Харьковского края и общий ход его культурного развития» (Х., 1889); збірка Я. І. Щоголіва «Лірна поезія» (Х., 1883); «Московский сборник» І. С. Аксакова (Т. 1, М., 1852); драма Я. П. Полонського «Дареджана Имеретинская» (СПб., 1852) стоять дарчі написи авторів і укладачів Г. П. Данилевському. Також зберігся примірник твору Є. П. Гребінки «Богдан: сцены из жизни малороссийского гетмана Зиновия Хмельницкого» (СПб., 1843) з автографом автора.

Гадаємо, що в першу чергу до виготовлення повнотекстових електронних копій документів із зібрання Г. П. Данилевського мають бути внесені книжки з особливо цінними автографами (дарчими написами та маргіналіями); літературно-художні альманахи і збірники; рідкісні й цінні українські журнали та газети. Здійснення визначених для переведення в електронну форму документів повинно базуватися на трьох існуючих у цьому підходах [23]: 1) створення за допомогою сучасних шрифтів електронної версії видання з розпізнанням тексту; 2) створення точної копії видання, – зі збереженням усіх читацьких або власницьких позначок, екслібрисів, бібліотечних штампів, – без можливості подальшої зміни цієї копії; 3) створення редагованої («музейної») копії видання в його первісному типографському вигляді.

Окрім того, перспективним є поєднання елементів електронного Музею книги і електронної бібліотеки. Постійна експозиція Музею книги відкрилася у ФРВР ХДНБК з другої половини 1980-х рр., а зараз проводиться робота зі створення розширеної електронної версії одного з його розділів – «Особисті бібліотеки видатних вчених і письменників, що стали частиною фондів ХДНБК» [14]. У такому випадку забезпечуватиметься деталізація пошуку документа з електронної ОБД за типами екслібрисів

Г. П. Данилевського, автографами, ілюстраціями, цитатами тощо (вибраний об'єкт розкриє електронну сторінку з переліком книг, де він є у наявності). Якщо доступ до електронного особистого зібрання Г. П. Данилевського буде здійснюватися по локальній мережі ХДНБК із відділу рідкісних видань і рукописів, то для віддалених користувачів надаватиметься повна інформація про цей електронний ресурс і умови доступу до нього на загальній веб-сторінці особистих бібліотек у фондах ХДНБК на її сайті (<http://korolenko.kharkov.com>) з короткою біографічною довідкою про колишнього власника, даних щодо історії надходження зібрання, деяких коментарів і оцифрованих візуальних зображень.

Наведемо декілька позитивних прикладів відображення особистих зібрань на веб-сайтах Російських бібліотек. Так, домашня сторінка в Інтернеті Бібліотеки Російської Академії наук (Санкт-Петербург) (<http://www.rasl.ru>) у розділі «Бібліотечні фонди» пропонує перехід на посилання «Основний фонд», яке відкриває веб-сторінку з переліком фондів вітчизняних (тобто російських) видань і фондів іноземних видань. Перехід за гіперпосиланнями «Фонд вітчизняних видань» → «Приватні книжкові зібрання у фонді вітчизняних видань» дає змогу дізнатися про одну з найбільших приватних колекцій, що зберігається у цьому фонді – особисту бібліотеку історика і філолога А. А. Куніка, а також пропонує стислу довідку про власника і колекцію. Перехід за гіперпосиланням «Фонд іноземних видань» відкриває, крім іншого, гіперпосилання на приватні книжкові зібрання у цьому фонді: «Бібліотека Роберта Арескіна», «Бібліотека Келера», «Бібліотека Міхалкових», «Бібліотека А. Я. Пассовера», «Бібліотека Д. К. Петрова», на кожній з відповідних веб-сторінок користувач може прочитати текст з інформацією про господаря та його бібліотеку, іноді в супроводі оцифрованих ілюстрацій.

З масштабним соціокультурним проектом «Виртуальный музей книжных памятников Архангельского Севера» (<http://virtmuseum.aonb.ru>) виступила в Інтернеті Архангельська обласна наукова бібліотека імені М. О. Добролюбова. Зали віртуального музею знайомлять віддалених відвідувачів з бібліотекою архієпископа Афанасія Холмогорського, монастирськими бібліотеками, бібліотеками селян і старообрядців; в розробці знаходиться «зала Ломоносова».

Подібні електронні сторінки особистих зібрань у складі бібліотечних фондів удосконалюють та поширюють інформаційне обслуговування, особливо віддалених користувачів. Важливою може стати можливість звернення користувачів інформаційними ресурсами бібліотечних фондів і до зведеної бази даних особистих зібрань, зокрема, тих, що виникли на

теренах України. Перспективи подальшого введення особистої бібліотеки Г. П. Данилевського у науковий обіг потребують створення її електронної форми, перш за все електронного каталогу (локального доступу чи в он-лайнному режимі) та оцифрування найбільш рідкісних та цінних текстових і візуальних матеріалів. Визначення таких матеріалів, установлення пріоритету створення їх електронної повнотекстової копії здійснюватиметься за результатами наукового дослідження складу цього зібрання.

Список використаної літератури

1. *Айзеншток, І.* Автобіографія. Вибрані листи (1910-ті – 1920-ті рр.) [Текст] / І. Айзеншток; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту, Ін-т Критики; упоряд., підгот. текстів та комент. Степана Захаркіна. – К.: Критика, 2003. – 213, [3] с.
2. *Борисов, Н. Н.* «...Один из редчайших, если не единственный в России...»: (Нил Александрович Попов и его библиотека) [Текст] / Н. Н. Борисов // Библиотекосведение. – 2002. – № 4. – С. 70–73.
3. *Булатова, С. О.* Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Текст] / С. О. Булатова; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – К.: [НБУВ], 2006. – 332, [2] с.
4. Відділ рукописів Російської національної бібліотеки. – Ф. 236, оп 1, од. зб. 174, 117 арк.
5. *Голобуцький, П. В.* Скарб світової культури для нащадків [Текст] / П. В. Голобуцький // Бібліотечний вісник. – 1993. – № 1/2. – С. 76 – 77.
6. *Голубева, О. Д.* В мире книжных сокровищ [Текст] / О. Д. Голубева. – Л.: Лениздат, 1988. – 272 с.
7. *Дениско, Л.* Бібліотека Олексія Попільницького: сторінки біографії, наукової діяльності, історія надходження до ВБУ [Текст] / Л. Дениско // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 12. – С. 38–42.
8. *Журавльова, А. Є.* Особиста бібліотека Г. П. Данилевського у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка: стан та перспективи реконструкції [Текст] / А. Є. Журавльова // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених (Харків, 24–25 квітня 2008 р.) / Харк. держ. акад. культури; відп. ред. Т. Д. Булах. – Х.: ХДАК, 2008. – С. 242–243.
9. *Журавльова, А. Є.* Особисте зібрання книг та рукописів Г. П. Данилевського серед українських приватних бібліотек середини – другої половини XIX століття [Текст] / А. Є. Журавльова // Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність: матеріали V міжнар. наук.-практ. конференції (Харків, 20–21 травня 2008 р.). В 2 ч. Ч. 2 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х.: ХНПУ, 2008. – С. 178–180.
10. *Іваннікова, М.* Книжкові пам'ятки: електронні інформаційні масиви [Текст]: [огляд доповідей учасників міжнародної наукової конференції «Інтранет /

екстранет-ресурси в наукових бібліотеках» (Київ, 9–10 жовт. 2007 р.) / М. Іваннікова, Г. Ковальчук // Бібл. вісн. – 2007. – № 6. – С. 28–30.

11. *Илларионова, Н. Ф.* Электронные коллекции национальных библиотек: приоритеты, проблемы, перспективы: (зарубежный опыт) [Текст] / Н. Ф. Илларионова // Библиотечное дало – XXI век: науч.-практич. сб.: прил. к журн. «Библиотечное ведение». – 2006. – № 2 (12). – С. 104–112.

12. *Колесник, Е. А.* Книжные коллекции Центральной научной библиотеки Академии наук УССР [Текст]: [монография] / Е. А. Колесник. – К.: Наукова думка, 1988. – 113, [3] с.

13. *Лабынцев, Ю. А.* Ставшие ее частью. Коллекции русских библиофилов в главной книжной сокровищнице страны [Текст] / Ю. А. Лабынцев. – М.: Книга, 1990. – 350, [2] с.

14. *Лосиевский, И. Я.* Музей книги в научной библиотеке: проблемы создания единого комплекса материальных и виртуальных экспозиций [Электронный ресурс] / И. Я. Лосиевский // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: материалы XIV междунар. конф. «Крым–2007» (Судак, 9–17 июня 2007 г.) – Режим доступа: <http://nbuv.gov.ua/articles/crimea/2007/97.pdf>. – Загл. с экрана.

15. *Лосієвський, І. Я.* Особисті бібліотеки вчених і письменників у фондах ХДНБ ім. В. Г. Короленка [Текст] / І. Я. Лосієвський // Короленківські читання: матеріали наук.-практ. конф. ХДНБ (Харків, 8 жовтня 2003 р.) / [уклад. Л. М. Багрянцева]; Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2003. – С. 33–46.

16. *Мамонтова, М. С.* Информационные ресурсы: современные формы развития [Текст] / М. С. Мамонтова // Библиография. – 2007. – № 5. – С. 3–7.

17. *Миронец, Н. Р.* Книжково-рукописне зібрання барона Ф. Р. Штейнгеля: формування, зміст, доля [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.08 – «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / Н. Р. Миронець; НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. – К., 2004. – 18 с.

18. *Мяскова, Т.* Технології формування та перспективи введення у науковий обіг інформаційних ресурсів відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ [Текст] / Т. Мяскова // Бібл. вісн. – 2007. – № 2. – С. 14–19.

19. *Ольховик, Н. М.* Колекція Хрептовичів як об'єкт наукового вивчення і збереження [Текст] / Н. М. Ольховик // Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки: міжнародна наукова конференція (Київ, 8–10 жовтня, 1996 р.): тези доповідей / Нац. Акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-тек України. – К., 1996. – С. 124–125.

20. *Рукавіцина, Є. В.* Бібліотека і архів митрополита Євгенія (Є. О. Болховітінова) [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 05.25.04 – «Книгознавство» / Є. В. Рукавіцина; НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. – К., 1995. – 23 [1] с.

21. *Свясов, Е. В.* Письма Г. П. Данилевского П. А. Плетневу, И. С. и С. Т. Аксаковым [Текст] / Е. В. Свясов // Рус. лит. – 1979. – № 4. – С. 184–190.

22. *Столяров, Ю. Н.* Современные проблемы библиотечного фондоведения

[Текст] / Ю. Н. Столяров // Книга и мировая цивилизация: материалы XI междунар. науч. конф. по проблемам книговедения (Москва, 20–21 апр.). В 4 т. Т. 3 / [сост. В. И. Васильев, М. А. Ермолаева, А. Ю. Самарин; отв. ред. В. И. Васильев, Б. В. Ленский]. – М.: Наука, 2004. – С. 163–167.

23. *Торлин, И. Г.* Ресурсы веб-сайтов публичных библиотек Украины: компромисс предлагаемого и ожидаемого [Электронный ресурс] / И. Г. Торлин // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: [материалы XIV междунар. конф. «Крым–2007» (Судак, 9–17 июня 2007 г.)] – Режим доступа: <http://nbuv.gov.ua/articles/crimea/2007/55.pdf>. – Загл. с экрана.

24. *Ціборівська-Римарович, І. О.* Родові бібліотеки правобережної України XVIII століття (Вишневецьких – Мнишеків, Потоцьких, Мікошевських): історична доля та сучасний стан [Текст] / І. О. Ціборівська-Римарович. – К.: Вид. наук.-вид. центра Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського, 2006. – 394, [2] с.

25. *Шоломова, С. Б.* Автографи письменників у книжковому зібранні Г. П. Данилевського [Текст] / С. Б. Шоломова // Збірник наукових статей. Вип. 3 / Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; відп. за вип. Л. П. Незнамова. – Х.: [ХДНБ], 2000. – С. 72–90.

26. *Шоломова, С. Б.* Книги Г. П. Данилевського та особиста бібліотека письменника у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка [Текст] / С. Б. Шоломова // Документально-інформаційні ресурси ХДНБ ім. В. Г. Короленка: зб. наук. ст. Вип. 2. – Х.: [ХДНБ], 1996. – С. 73–80.